

Szakolczay Lajos

Szívek és színek kísértének

A festőművész Németh Miklós verseiről

Akarmelyik Németh Miklós-festményt nézem, elsőbbben a belőle kicsapó láz ragad meg, mintha önkívületi állapotban indult volna kalandra az ecset. A művész tobzódik az általa *forróra* álmódott lét színeiben s formáiban. Minden pillanatában átlépi a valóság határát – ösztönösség és tudatosság is van ebben a káprázatos, az érzelmeket a maguk kiáradásában rögzítő alkotásmódban –, hiszen a természet megannyi eleme, a virág, a nő, a test, vagyis az *organikus bujaság* szinte szférikus zeneként ábrázoltatik. Az elrajzolt, az anatómia szabályait jócskán túllépő figurák egyszerre önmaguk és mások – saját tükörképek.

Az egyik úzi, hajszolja a másikat, hogy végül is abba a medencébe érkezzék a „győztes” – boldogságforrásból táplálkozván részese legyen a hullámok násztáncának –, amelyben a kozmikus magány a megkísértett hölgyek során át kozmikus közösségszeretetté tágul. Társkereső otthontalanság? Inkább a megvívandó *álmocsatákban* mindig megdicsőülő Nő fölmagasztalása. Ennek az örökös, a kéjvágyat csaknem az elviselhetetlenség fokozó láznak több összetevője van. Közülük az egyik legfontosabb a művész bizonytalansága. Ezért is a *kiáramlás* hőfoka, a magamutogató, a színek-szavak révén az *ént* a kishitőség kalodájából kiszabadító harsányság. Mindez természetesen nincs a bensőt többször (szinte állandóan) fölzaklató műveltségélmény nélkül. Németh Miklós számára a vers, a zene, a klasszikusokban való megmártózás csak segíti a lélek effajta kivetülését arra az *álmoterepre*, amelyen sosem a valóságot, hanem az idealizált szépséget húzó szán siklik. A majdnem-költő ezért is érzi minduntalan – kozmoszi vágya szinte önmagát megsemmisítve perzsel –, hogy a színen, formán túl a poéta eszközével szólania kell (önmagát fölcsiholó nőimádata parancs) a benne fölgyülemelő érzésekről. Mindenre kiterjedően, legtöbbször tüzes szavakkal.

Nem lehet véletlen, hogy az egyik festményén szereplő írás – vallomás. A Dsida Jenő-i kalligrafikus sorok üzenete fölöttébb rokon saját eszményképével. A műtermi idill abból áll, hogy a művész alkotás közben szembesül az őt fölajzó hölgymodell comb- és kebelvarázsával –: „csoda vibrál vásznam előtt... és mégis megfestem a Nőt” (*A kis piktor beszél*). Az erdélyi költő fiatalkori versének befejezése – a maszkos vágykép Szatmáron gyúlt – Németh Miklósnál kezdet. Pontosabban kezdet és vég egymásra kopírozása. Amelynek fókusza az állandóság. Nem is lehet másképp, hiszen *fojtogatóan* hatalmas a színeket érzésvilágokká emelő szerelmi mámor.

A majdnem-költő majdnem-versei, annak ellenére, hogy sok bennük az almanach líra szokvány hangulata, egyszerűségükben is hordozzák az áradó személyiség jegye-

it. Halálosan komolyan vett, mert annak is gondolt (sőt érzett!) vallomások. Csak egy rövid időre szakad meg az együttlét – a kedves testét a nyári Balaton hullámai fogják ringatni –, s máris ott a féltékenységben csúcsosodó elveszthetőség, illetve a más nővel való fölcserélhetőség tudata. „Most, hogy nem vagy, engem a féltés / Fékevesztett örületben tart. / Szívek és színek kísértének. / Álmodik és ébred a remény / Végzetesen és végtelenül” (*Egy nyári szerelem*).

A nézés és látás csodája (a festői szem) fölnagyítja a pillanatot, s hogy meginduljon a képzelődés – miként a *Vágyalom* sugallja –, elég egy véletlen találkozás. „Amikor leszállt a sárga villamosról, / Csak bámultam őt. Lebilincselts szépsége. / Az öröklét örömozogása volt ez, / A markolatlan pillanat vonzásában. / Fialat lány volt. Ragyogott a fényben.” S hiába a benne dörömbölő vágy, mégsem merete megszólítani. A vers itt aligha lehetne más, mint a vereség bevallása. Ám gyakran elég a versíró számára a fölfedező szem kalandja. Szakmai ártalom? – a *meglátás* szinte azonos a beteljesüléssel. Nem kell paletta, hogy a maga *elámító* szépségében előttünk álljon az izgató hölgy. „A Kapy-utcán jöttél, / Te, egy csodálatos égi tünemény. / Pillantásom a lenge / Ruhádra esett. Azt a képzeletben / Azonmód kigomboltam. / Adóztam a gyönyörnek és a vágnak. / Rögvest megfestettelek” (*Még a neved sem tudom*).

A kedélyhullámozás sem ritka, ezért kérdések kérdéseként vették papírra: „A szépség, mit egész lényem érez, / Vajon, elég lesz az üdvösséghez?” Hiába a vászon jelentéssé, csaknem mindig érzékivé emelése, az expresszív hangulatú színekben való tobzódás, néha a kishitűség is fölűti a fejét. A szerző úgy véli, hogy átok ül rajta, s aki korábban látomásának hintáján, szerkezeti bravúrral meglobogtatta a mindenséget, az most alig meri hinni furcsa vereségét, valós? vagy képzelt? kiátkoztatását. „Nekem semmit sem adott az élet, / Csak örökös kint és tehetséget. / Bár átölelem a mindenséget, / Mégis, ott izzik homlokomon a / Megkülönböztető Káin-bélyeg. / Bűnöm, a művészet szeretete, / Ami talán kevesek érdeke?” Majd ugyanitt: „Ha szerelmeim egyszer elhagynak, / Toll és ecset fiókban maradnak” (*Nekem semmit sem...*).

Szerencsére, jóllehet volt a festőnek állandó kapcsolata is, Németh Miklóst a *múzsák* – nők kavargása, keblek tánca, tomporok villogása mint megannyi életelixír – sosem hagyták el. Nemegyszer a *paradicsomi* állapotról tanúskodó vibrálóan szép, test-igézetükben játékos aktjai mellett ezért volt szüksége a *szómámorra* is.

Költészetének egyik sarka az észveszejtő szexualitás mint a vágyott öröklét egyik lépcsője. Miként a *Csak egygyé válni* közli: „Teveled minden időkre / Csak egygyé válni akarok! / Meghalni úgy vágyom, / Hogy benned a végtelen kéjt / Ölelem hevesen.” A másik sarokpont természeti eredetű. Szinte leíró módban elevenedik meg előttünk fű-fa-virág, a sarjadás, a növekedés, mikor is az érzéseket az organikus lét festőileg eleven képe mutatja. „Hosszanti álmából ébred a föld. / A tájon rég megfogant az új mag. / Hószagú rögök duzzadtan várnak. / Zöld füvek alulról előbújnak. / Kipattannak ágakon a rügyek. / Virágok pompában egyesülnek. / Izgékony madarak csiripelnek.

/ Citromzöld lepke az égen lebeg. / Szikrázó hó van még a Sas-hegyen. / Majd csak elolvastja a napsugár. / Járókelők között szerelmesek / Nevetgélve sétálnak az utcán. / Hosszasan egymás szemébe néznek, / Felváltva, édes csókot remélnék. / Ujjé! Színbe borul a Természet” (*Ujjé!*).

Az aránylag hosszabb versekben dülő, a mindenséget csaknem szétszálazó mámor némelykor édeskés hangulatot szül – a versekkel ellentétben a festményeken sohasem érezni a művész ilyesfajta „ellágyulását” –, ám az aforisztikus líradarabokat az összefogottság jellemzi. Legyen erre a tömörítésre egyik példa a *Szeretlek*. „Szerelmed édes, mint a méz. / A végtelent fogadja magába. / S égig ér a szárnya.” De az *Örök fény vagy...* – „Örök fény vagy, / S rejtély / A sok csoda / Végtelen zuhatagában. / A szivárvány ragyog színesen” – és a *Végzetesen...* című líradarabka is – „Végzetesen. / Ez a szerelem örök. / Időtlen örömök forrásában élek, / Szüntelen remélek” – ebbe a csoportba tartozik.

Ha a természet kivirul, közelebb kerül a *vágyott lét* megannyi – a Nőt körülölelő – pillanata is. „Mint egy holdkóros, / Megrészegült nap- és holdfény tolvaj / Lopakodok a kis kertek alatt, / És várom, hogy a színes virágok / Illatozzanak” (*Mint egy holdkóros*).

Németh Miklós elemi erejű mámore, életszeretete ott van festményein. S verseiben vagy versszerű megnyilvánulásaiban is érezni a költői lélek nyújtózását – a hölgymádatban csúcsonódó egyféle teljességet.

Emlékek tolulása, 1975 körül. Linómetszet, 257 x 450 mm. J.n.